

POJAM I ZNAČAJ STRATEGIJE RAZVOJA

prof. dr Miloš Milovančević
Mašinski fakultet u Nišu

STRATEŠKO MIŠLJENJE I PLANIRANJE

- *Pojam strateškog mišljenja:* je razmišljanje o tome kako će neka organizacija izgledati u budućnosti i kakav će biti njen strateški profil
- *Pojam strateškog planiranja:* je sistematičan i analitički pristup kojim se obavlja pregled celokupnog poslovanja u odnosu na okruženje u kojem neka organizacija deluje sa ciljem trasiranja puta kojim želi svoj razvoj

STRATEŠKO MIŠLJENJE I PLANIRANJE

- *Suština strateškog planiranja je snažna vizija koja predstavlja dugoročni putokaz prema budućnosti.*

ETIMOLOGIJA

- Strategija i strateško planiranje vuku poreklo iz vojne terminologije.
- Reč strategija dolazi od grčkog strategia, što znači vojnička veština.
- Po Websterovom rečniku «strategija je veština planiranja vojnih operacija velikog obima, manevrisanja snaga na najpovoljnije pozicije, pre nego što dođe do sukoba sa neprijateljem».

ISTORIJAT

- Strateško planiranje je od 1950-ih prešlo u sferu ekonomije, gde je tokom 1960-ih i 1970-ih doživelo pravi bum i bilo tretirano kao rešenje za sve probleme.
- Tokom 1980-ih godina je bilo «izašlo iz mode», da bi se u 1990-im vratilo u korporativnu upotrebu, kada je počelo da se koristi i u organima državne uprave, na univerzitetima, u nevladinim organizacijama, itd.

SMISAO STRATEGIJE

- **Ima uži i širi smisao**
- **Širi smisao** podrazumeva funadamenatalnu upravljačku odluku koja obuhvata ciljeve, politike i načine njihovog realizovanja u privrednoj praksi
- **Uži smisao strategije** tretira je kao poslovnu odluku kojom se definiše bazičan način ostvarenja ciljeva preduzeća

STRATEŠKO PLANIRANJE

- Strateško planiranje je sistematski proces kroz koji se, među ključnim akterima zainteresovanim za organizaciju, ostvaruje saglasnost i posvećenost prioritetnim ciljevima koji su ključni za ostvarenje misije organizacije i koji odgovaraju na promene u okruženju.

STRATEŠKO PLANIRANJE

- Uspešno strateško planiranje podrazumeva **UKLJUČIVANJE ZAINTERESOVANIH AKTERA** - članova i volontera organizacije, korisnika njenih usluga, sponzora, donatora i zajednice – u cilju postizanja **KONSENZUSA** o **KRAJNJIH CILJEVIMA** koje organizacija želi da postigne (**EKSTERNA VIZIJA, SVRHA, CILJEVI I REZULTATI**) i **SREDSTVIMA** za ostvarenje tih ciljeva i rezultata (**INTERNA VIZIJA, DELATNOST, PROGRAMI I AKTIVNOSTI**)

STRATEŠKO PLANIRANJE: KLJUČNE REČI

- **Sistematski proces**
- **Ključni zainteresovani akteri – stakeholderi (interni i eksterni)**
- **Interni stakeholderi (članovi/vlasnici/zaposleni i volonteri organizacije),**
- **Eksterni stakeholderi (korisnici usluga organizacije, sponzori, donatori i društvena zajednica)**
- **Saglasnost (konsenzus) i posvećenost**
- **Odgovor na promene u okruženju (budućnost)**

STRATEGIJE PRIVREDNOG RAZVOJA

- *U pojmovnom smislu strategija privrednog razvoja se može identifikovati kao skup metoda pomoću kojih se dolazi do ostvarenja zacrtanih razvojnih ciljeva.*
- *Njome se u grubim crtama trasiraju ključni pravci željenih privrednih tokova u domaćoj ekonomiji čija realizacija treba u datom vremenskom intervalu da obezbedi ostvarivanje razvojnih ciljeva.*

STRATEGIJE PRIVREDNOG RAZVOJA

- Složene stručne aktivnosti povezane sa oblikovanjem razvojnih strategija se, po pravilu, vezuju za funkciju savremene države.
- Element od presudne važnosti prilikom koncipiranja strategija privrednog razvoja predstavlja **faktor vreme**.
- Dugoročne strategije privrednog razvoja akcenat stavljaju na koncepciju, na ciljeve, kao i na način ostvarenja definisanih ciljeva.

STRATEGIJE PRIVREDNOG RAZVOJA

- Produžavanjem vremenskog horizonta posmatranja umanjuje se preciznost i detaljnost u istraživanju ključnih razvojnih pitanja.
- **Vremenska projekcija privrednog razvoja** podrazumeva proces stalnog pomeranja akcenta sa jednih na druge razvojne činioce sa ciljem dolaženja do ravnotežnog stanja na makronivou, čija je osnovna karakteristika kratkotrajnost.

STRATEGIJE PRIVREDNOG RAZVOJA

- **Razvoj** je proces neprekidnog udaljavanja od ravnoteže i uvek ponovno vraćanje u to stanje, ali na nekom drugom, višem ravnotežnom nivou.

STRATEGIJE PRIVREDNOG RAZVOJA

- Ukoliko se kao **kriterijum** uzme **značaj pojedinih faktora privrednog razvoja** moguće je razlikovati:
 - a) strategiju razvoja baziranu na intenzivnom korišćenju prirodnih resursa;
 - b) strategiju razvoja koja se naglašeno temelji na ljudskom faktoru i
 - c) strategiju naglašene upotrebe kapitala.

STRATEGIJE PRIVREDNOG RAZVOJA

- U zavisnosti od načina pomeranja značaja privrednih oblasti moguće je razlikovati:
 - a) strategiju industrijalizacije i
 - b) strategiju razvoja poljoprivrede.

STRATEGIJE PRIVREDNOG RAZVOJA

- Ukoliko se kao osnovni kriterijum uzme **pristup prema privrednoj ravnoteži** možemo razlikovati:
 - a) strategiju uravnoteženog i
 - b) strategiju neuravnoteženog razvoja.

ČISTE STRATEGIJE RAZVOJA

- Moguće je izdvojiti i više teorijskih, tzv. čistih strategija razvoja.
- Kao elementarne u tom smislu treba pomenuti:
 - a) strategiju otvorene i strategiju zatvortene privrede
 - b) strategiju intenzivnog i strategiju ekstenzivnog razvoja i
 - c) štedno (akumulacijski) i potrošački orijentisanu strategiju razvoja

ČISTE STRATEGIJE RAZVOJA

- U savremenim uslovima, aktuelnost napred izdvojenih teorijskih opcija je zaista vrlo ograničena.
- Njihov krajnje relativan značaj dobrim delom je rezultat dva posebno izražena trenda u razvoju svetske privrede tokom devedesetih godina XX veka.

ČISTE STRATEGIJE RAZVOJA

- Prvi je saznanje da ubrzani privredni rast , pre svega, industrijski vodećih zemalja u svetu ima za posledicu izuzetno zaoštavanje ekoloških pitanja čije rešavanje postaje uslov ne razvoja već i pukog opstanka ljudskog društva.
- Ovo saznanje imalo je za rezultat formulisanje strategije održivog razvoja tokom osamdesetih godina pod kojom se najčešće podrazumeva zadovoljenje potreba sadašnje generacije na način koji neće dovesti u pitanje mogućnost zadovoljenja potreba budućih generacija.

ČISTE STRATEGIJE RAZVOJA

- **Drugi** se odnosi na fenomen globalizacije kao najmarkantnije karakteristike savremenog privrednog razvoja, a koji je obuhvatio pored ekonomske i ostale sfere življenja kao što su politička, socijalna, tehnološka, kulturna, informaciona itd.
- Kada je ekonomska sfera života u pitanju akcenat je stavljen na procese kao što su finansijska globalizacija, globalne transnacionalne korporacije, otvorenost i liberalizacija svetske trgovine itd.

ČISTE STRATEGIJE PRIVREDNOG RAZVOJA

- U zavisnosti od veličine zemlje može se staviti akcenat na strategiju zatvorene ili strategiju otvorene privrede.
- Definisane relevantnog kriterijuma za svrstavanje neke privrede u grupaciju velikih, odnosno malih zemalja predstavlja vrlo osetljivo pitanje.
- Dok je u pređašnjem periodu akcenat bio na broju stanovnika i veličini teritorija, u poslednje vreme se veličina zemlje sve više vezuje za finansijski i naučno-tehnološki potencijal.

ČISTE STRATEGIJE PRIVREDNOG RAZVOJA

- U teorijskom smislu velika zemlja ima mogućnost da se naglašeno opredeljuje za tzv. zatvoreni tip privrednog razvoja, dok se za malu zemlju imperativno nameće potreba opredeljivanja za strategiju otvorene privrede.
- Ove zaključke treba shvatiti krajnje uslovno.

STRATEGIJA ZATVORENE PRIVREDE

- Strategijom zatvorene privrede nastoji se da se što potpunije iskoriste vlastiti proizvodni resursi, pogotovo oni koji predstavljaju materijalna i prirodna bogatstva.
- Ovakvo strategijsko opredeljenje, pored ostalog, računa i sa neograničenom ponudom rada.
- Ono minimizira moguće uticaje mnogobrojnih cikličnih deformacija koje emituje međunarodno okruženje, bilo da su ista uslovljena ekonomskim, političkim, tehnološkim ili informacionim uzrocima.

SLABOSTI STRATEGIJA ZATVORENE PRIVREDE

- Brojne su slabosti strategije zatvorene privrede.
- Jedna od najizraženijih ogleda se u činjenici da svaki protekcionizam koji nema definisano vremensko trajanje, krajnje negativno deluje na imperativ dinamičkog rasta u dugom roku.
- U savremenim uslovima privređivanja jedino su validni kriterijumi ekonomske efikasnosti koji dolaze sa svetskog tržišta.

SLABOSTI STRATEGIJA ZATVORENE PRIVREDE

- Svrsishodnost orijentacije na strategiju zatvorene privrede dobrim delom dovodi u pitanje i rastuća aktuelnost transfera naučnih i tehnoloških znanja, a posebno relevantnih informacija iz najšireg okruženja.
- Ovaj momenat je u prethodnih dvadesetak godina promovisan u značajan preduslov razvoja gotovo svih tržišnih privreda, uključujući tu i ekonomski najnaprednije zemlje.

STRATEGIJA ZATVORENE PRIVREDE

- U svojoj osnovi strategija zatvorene privrede računa sa strategijom supstitucije uvoza, kao i sa oblikovanjem privredne strukture koja je maksimalno u funkciji zadovoljavanja domaćih potreba.
- Takav način dinamiziranja privrednog rasta nesumnjivo je vezan sa mnogim strukturnim problemima i u suprotnosti je sa imperativom rasta produktivnosti rada i efikasnim vlastitim tehnološkim razvojem.

STRATEGIJA ZATVORENE PRIVREDE

- Vrlo često strategija zatvorene privrede je podržavana mehanizmom stvaranja niza nereálnih potreba.
- Naime, mnoge potrebe koje u uslovima realizacije zatvorene strategije treba zadovoljiti nisu rezultat realnih ekonomskih odnosa i promena strukture proizvodnje i potrošnje, već su veštački produkovane u cilju opravdavanja ulaganja u nove razvojne kapacitete.

STRATEGIJA ZATVORENE PRIVREDE

- Koncept zatvorene ekonomije je u suprotnosti sa imperativom uvažavanja zakonitosti tržišne utakmice.
- On neprekidno generiše informacije koje idu u prilog formiranju zaključka da je takva strategija ne samo prava već i u konkretnim okolnostima i jedino moguća.
- U takvim uslovima postupak neprekidnog podizanja novih proizvodnih kapaciteta čini objektivnu pretpostavku privrednog rasta i razvoja.
- Logična posledica takvog stanja je predimenzioniranje proizvodnog potencijala i izrazito neproduktivna alokacija raspoloživog kapitala.

STRATEGIJA ZATVORENE PRIVREDE

- Napred istaknute prednosti i posebno nedostaci strategije zatvorene privrede važe logično u obrnutom smislu i za strategiju otvorene privrede.
- Neminovnost koncipiranja strategije otvorene privrede treba tretirati u sklopu velikih promena u međunarodnim ekonomskim, a i političkim odnosima.
- U osnovi dualne podele na strategiju intenzivnog i strategiju ekstenzivnog razvoja nalazi se razlikovanje faktora razvoja na intenzivne i ekstenzivne.

INTENZIVNI I EKSTENZIVNI FAKTORI

- Intenzivni privredni rast karakteriše smanjenje pojedinih proizvodnih utrošaka po jedinici finalnog outputa uz istovremeno ispoljavanje povećane vrednosti finalnih proizvoda po jedinici rada.
- Drugim rečima, pod intenzifikacijom tempa privrednog rasta podrazumeva se takav proces kod koga se veći ili preovladavajući deo prirasta proizvodnje postiže na račun povećane efikasnosti u iskorišćavanju proizvodnih faktora.

INTENZIVNI I EKSTENZIVNI FAKTORI

- I obratno, pod ekstenzivnim podrazumeva se tip razvoja kod koga se najveći deo proizvodnje ostvaruje na račun kvantitativnog uvećanja utrošaka proizvodnih faktora.

INTENZIVNI I EKSTENZIVNI FAKTORI

- U stvarnom životu delovanje intenzivnih i ekstenzivnih faktora razvoja je krajnje isprepleteno.
- Ima mesta razmišljanju da je podela na intenzivnu i ekstenzivnu strategiju razvoja u uslovima tržišnog načina privređivanja sasvim neprihvatljiva.
- Ovo iz jednostavnog razloga što tržište priznaje jedino rast i razvoj na osnovu vrednovanja inputa putem cena faktora proizvodnje i rezultata putem novčanog vrednovanja proizvedenih dobara.

INTENZIVNI I EKSTENZIVNI FAKTORI

- Ukoliko izostaje tržišna valorizacija utrošaka nije moguće govoriti o ekonomskom rastu i razvoju.
- Gotovo da i ne treba napominjati da je kod ekstenzivnog razvoja bivših socijalističkih privreda izostajala spontana i nepristrasna valorizacija proizvodnih utrošaka putem tržišnih cena.

ŠTEDNO ILI POTROŠAČKI ORIJENTISANA STRATEGIJA?

- Polazno pitanje kod analize štedno ili potrošački orijentisane strategije razvoja je ono koje se odnosi na tretman fenomena štednje kao odložene potrošnje.
- Čitav niz otvorenih problema na koje ekonomska teorija još uvek nije dala precizne i jednoznačne odgovore, čini analizu štedno ili potrošački orijentisane strategije razvoja krajnje osetljivim pitanjem.

ŠTEDNO ILI POTROŠAČKI ORIJENTISANA STRATEGIJA?

- Koliko će se više dobiti u budućnosti, pod uslovom da se određena potrošnja odloži i dokle ima smisla takvo odlaganje?
- Potrebe su takođe veoma promenljiva kategorija na čiju dinamiku kompleks naučnog i tehnološkog razvoja ima gotovo presudan uticaj.

ŠTEDNO ILI POTROŠAČKI ORIJENTISANA STRATEGIJA?

- Štedno orijentisana strategija privrednog razvoja ima u vidu interese budućih generacija.
- Zbog toga ova strategija stavlja akcenat na pokazatelje poput stope privrednog rasta, efekte investicionih ulaganja, rasta globalne produktivnosti, eksternih efekata itd.

KRAJ

HVALA NA PAŽNJI